

Л. О. ФІЛІПКОВСЬКА

**ОСНОВИ ОХОРОНИ І КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Л. О. Філіпковська

**ОСНОВИ ОХОРОНИ І КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Навчальний посібник

Харків «ХАІ» 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Л. О. Філіпковська

**ОСНОВИ ОХОРОНИ І КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Навчальний посібник

Харків «ХАІ» 2018

УДК 347.77(075.8)
Ф53

Рецензенти: д-р екон. наук, проф. Д. А. Горовий,
д-р екон. наук, проф. Н. Л. Савицька

Філіпковська, Л. О.

Ф53 Основи охорони і комерціалізації інтелектуальної власності [Текст]:
навч. посіб. / Л. О. Філіпковська. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т
ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2018. – 56 с.

ISBN 978-966-662-596-3

Виконано систематизацію і аналіз використання об'єктів інтелектуальної власності, що є результатом творчої діяльності людини. Показано, що інтелектуальна власність набуває особливого значення не тільки як засіб самовираження, але й як комерційна цінність. Подано тематичний план навчальної дисципліни «Основи охорони і комерціалізації інтелектуальної власності», який розкриває змістовну суть системи інтелектуальної власності. Наведено запитання для самоконтролю й індивідуальні завдання.

Для студентів і аспірантів економічних вищих навчальних закладів, а також може бути корисним широкому колу фахівців.

Табл. 7. Бібліогр.: 30 назв

УДК 658.012.8(075.8)

ISBN 978-966-662-596-3

© Філіпковська Л. О., 2018
© Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», 2018

ВСТУП

Однією з проблем сфери науково-технічної діяльності в нашій країні є розроблення чіткого механізму щодо залучення її результатів, тобто інтелектуальної власності, в господарський обіг. На сучасному етапі саме держава звертає увагу на створення нормативно-правового поля, що сприяє комерціалізації результатів наукових досліджень і розроблень.

Комерціалізація інтелектуальної власності – це процес використання продуктів інтелектуальної праці в комерційній діяльності підприємств та організацій. Цей процес містить дії господарюючих суб'єктів з придбання та відчуження прав на інтелектуальну власність, що формує ринок нематеріальних активів.

Основними завданнями в стратегічному управлінні інтелектуальною власністю є:

- застосування обліку, систематизації і аналізу використання об'єктів інтелектуальної власності;
- визначення домінуючого об'єкта в перспективному плануванні діяльності фірми (підприємства, установи);
- здійснення правової охорони об'єктів інтелектуальної власності;
- визначення об'єктів інтелектуальної власності, що пропонуються до реалізації, і їх комерціалізація;
- припинення порушень виключних прав.

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи охорони і комерціалізації інтелектуальної власності» є ознайомлення студентів з основами інтелектуальної власності і спрямованість їх на оволодіння знаннями і вміннями щодо оформлення прав власності, їх захисту, комерціалізації, оцінювання і управління ними.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні поняття й складові системи інтелектуальної власності, що сприятимуть інтелектуальному й соціальному розвитку особистості через оволодіння основами правових і економічних аспектів інтелектуальної власності.

Дисципліна «Основи охорони і комерціалізації інтелектуальної власності» має комплексний характер, їй властиві **міждисциплінарні зв'язки** з економікою підприємства; макроекономікою; стратегією підприємства; потенціалом і розвитком підприємства; економічною діагностикою; економікою і організацією інноваційної діяльності, а також з економічною безпекою підприємства.

Програму вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Основи охорони і комерціалізації інтелектуальної власності» складено для студентів за спеціальністю 051 «Економіка», спеціалізацією «Економіка підприємства».

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, семінарських, практичних. Найбільш складні питання винесено на розгляд та обговорення під час семінарських занять. Велике значення у процесі вивчення й закріплення знань має самостійна робота студентів.

Навчальна програма розрахована на студентів, які здобувають освіту за програмою підготовки магістрів. Її може бути використано при проведенні науково-методичних семінарів відповідних працівників.

Робочу програму навчальної дисципліни розроблено відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах згідно зі зразковим змістом навчального курсу, рекомендованим Європейською кредитно-трансферною системою (ECTS).

Результатом вивчення дисципліни «Основи охорони і комерціалізації інтелектуальної власності» є набуття студентами універсальної професійної компетентності з використання об'єктів інтелектуальної власності в діяльності підприємства.

Ґрунтовному засвоєнню знань з дисципліни сприяє виконання самостійної роботи студентами, ознайомлення з законодавчими актами та вирішення практичних завдань.

У процесі вивчення дисципліни студенти мають опанувати такі кваліфікаційні компетентності щодо здатності:

- здійснювати комплексний аналіз інтелектуальної власності;
- розуміти сутність інтелектуальної власності, методологічних зв'язків і закономірностей розвитку;
- усвідомлювати значення авторського права і суміжних прав;
- володіти практичними навичками щодо правового регулювання патентного права;
- освоювати фундаментальні знання щодо правової охорони об'єктів інтелектуальної власності та їх захисту в Україні й світі.

У результаті вивчення дисципліни студенту необхідно знати:

- поняття інтелектуальної власності в умовах ринкової економіки;
- державну й міжнародну системи охорони прав інтелектуальної власності;
- учасників ринку інтелектуальної власності;
- економічну сутність об'єктів права інтелектуальної власності;
- форми набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- механізм захисту прав інтелектуальної власності;
- міжнародні економічні аспекти інтелектуальної власності.

Студент має набути таких вмінь і навичок:

- визначати поняття інтелектуальної власності і класифікувати їх об'єкти;
- вибирати конкретні системи охорони прав інтелектуальної власності;
- формалізувати економічну сутність об'єктів права інтелектуальної власності;
- оцінювати вартість прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- користуватися різними формами набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- мати уявлення про способи введення об'єктів інтелектуальної власності в цивільний оборот.

Тематичний план дисципліни «Основи охорони і комерціалізації інтелектуальної власності» складається з двох модулів, кожен з яких має окремий самостійний блок дисципліни, який логічно пов'язує декілька навчальних елементів за змістом.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційних, семінарських і практичних заняттях, індивідуальній науково-дослідній роботі, самостійній роботі студента з рекомендованою літературою.

Перелік тем за змістовими модулями навчальної дисципліни наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Перелік тем за змістовими модулями навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 Види та результати інтелектуальної діяльності. Концепція інтелектуальної власності	Змістовий модуль 2 Комерціалізація інтелектуальної власності
Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Основи охорони і комерціалізації інтелектуальної власності». Інтелектуальна власність як право на результати творчості людини	Тема 5. Здійснення прав і комерціалізація інтелектуальної власності. Оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності
Тема 2. Методи генерування ідей у процесі створення інтелектуальної власності	Тема 6. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності
Тема 3. Державна система інтелектуальної власності	Тема 7. Права на об'єкти інтелектуальної власності як інвестиції. Міжнародні системи інтелектуальної власності
Тема 4. Об'єкти інтелектуальної власності	Тема 8. Захист прав інтелектуальної власності. Патентна експертиза

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА МОДУЛЯМИ І ТЕМАМИ

Змістовий модуль 1

Види і результати інтелектуальної діяльності. Концепція інтелектуальної власності

Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Основи охорони і комерціалізації інтелектуальної власності». Інтелектуальна власність як право на результати творчості людини

Ознайомлення студентів з програмою й формами організації навчання, зі структурою, формами і обсягом кожного з навчальних модулів, а також з усіма видами контролю.

Структура і результати інтелектуальної діяльності. Визначення інтелектуального продукту.

Сутність і специфіка інтелектуального капіталу. Структура інтелектуального капіталу. Взаємозв'язок інтелектуального капіталу, інтелектуального потенціалу та інтелектуальних ресурсів. Відмінності людського й фізичного капіталу.

Визначення та структура нематеріальних активів.

Проблема визнання і віднесення об'єкта обліку до нематеріальних активів. Категорія інтелектуальної власності в законодавстві та міжнародному праві. Інтелектуальна власність як збірне поняття, яке використовується для позначення прав, що належать до інтелектуальної діяльності в різних областях: виробничій, науковій, літературній і художній).

Структура прав інтелектуальної власності.

Література: основна [1 – 5];

додаткова [10];

електронні ресурси [16 – 23].

Тема 2. Методи генерування ідей у процесі створення інтелектуальної власності

Основні методи генерування ідей у процесі створення інтелектуальної власності: морфологічний аналіз, метод контрольних запитань (аналіз характеристик), матричне структурування, синектичний метод, метод фокальних об'єктів, метод інверсії, метод вільних асоціацій, метод мозкового штурму, алгоритм вирішення винахідницьких задач. Переваги й недоліки цих методів.

Приклади формування інтелектуальної власності за допомогою перелічених методів.

Використання інформаційних технологій і баз даних

Література: основна [5];
додаткова [14];
електронні ресурси [21].

Тема 3. Державна система інтелектуальної власності

Право інтелектуальної власності. Предмет, методи та функції правового регулювання інтелектуальної власності.

Джерела правового регулювання як вихідні від держави або визнані нею офіційно документальні способи вираження і закріплення норм права, надання їм юридичного, загальнообов'язкового значення. Зміст права інтелектуальної власності.

Загальна характеристика інститутів права інтелектуальної власності. Авторське та суміжне право, патентне право, право на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів, послуг, право на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності.

Система інтелектуальних прав.

Література: основна [1 – 5, 9];
додаткова [10];
електронні ресурси [15 – 22].

Тема 4. Об'єкти інтелектуальної власності

Поняття об'єкта інтелектуальної власності (ОІВ) і його ознаки.

Класифікація об'єктів інтелектуальної власності: за організацією системи правової охорони ОІВ, наявності творчого елемента в процесі створення об'єкта, наданням благ (корисністю ОІВ), можливістю повторного створення ОІВ, охороноздатністю ОІВ.

Класифікація об'єктів інтелектуальної власності окремого підприємства: за критерієм корисного використання, тривалістю використання, можливістю відчуження, впливом на фінансові результати діяльності підприємства, правовим захистом, вкладками працівників підприємства.

Об'єкти патентного права. Автори об'єктів патентного права. Суб'єкти патентного права. Об'єкти промислової власності: винахід, промисловий зразок, корисна модель, раціоналізаторська пропозиція.

Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів і послуг: фірменне найменування, товарний знак, знак обслуговування, географічний покажчик.

Нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності: селекційні досягнення, сорти рослин, породи тварин, топологія інтегральної мікросхеми, комерційні тайни, захист від недобросовісної конкуренції.

Об'єкти авторського права: літературні, художні, музичні і складні твори, бази даних, комп'ютерні програми, твори прикладного мистецтва.

Об'єкти суміжних прав: виконання літературного, художнього або музичного твору, фонограми, відеограми, передачі організації віщання.

Складні об'єкти інтелектуальної власності.

Правові відносини об'єктів інтелектуальної власності.

Література: основна [4 – 7];

додаткова [14];

електронні ресурси [24, 25].

Змістовий модуль 2

Комерціалізація інтелектуальної власності

Тема 5. Здійснення прав і комерціалізація інтелектуальної власності. Оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності

Комерціалізація інтелектуальної власності. Особливості ринку інтелектуальної власності. Інституційне оформлення на ринку інтелектуальної власності. Організація процесу комерціалізації технологій. Три групи договорів у сфері інтелектуальної власності.

Трудовий контракт про розподіл майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності. Приклад договору про порядок виплати винагороди авторів патенту, який не є патентовласником. Приклад договору про створення за замовленням і про використання ОІВ авторського права.

Ліцензійні угоди, їх структура і класифікація. Визначення ліцензіара, ліцензіата. Способи придбання і підстави для припинення виключних прав.

Договір комерційної концесії (франчайзингу). Визначення франчайзера і франчайзі.

Економічна ефективність ліцензування. Комерційний характер ліцензійної угоди. Форми винагороди за ліцензію.

Життєвий цикл ОІВ.

Види вартостей ОІВ. Характеристика цілей оцінювання ОІВ. Фактори, що визначають вартість ОІВ.

Методичні підходи до оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності: витратний, порівняльний, прибутковий. Порівняльна ефективність підходів до оцінювання ОІВ і нематеріальних активів. Характеристика методів оцінювання ОІВ.

Приклади формул оцінювання різних видів ОІВ.

Література: основна [5 – 8];
додаткова [12 – 14];
електронні ресурси [21].

Тема 6. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності

Потреба в охороні і захисту прав інтелектуальної власності. Законодавче забезпечення охорони ОІВ. Інституційне забезпечення охорони ОІВ. Тенденції охорони та захисту інтелектуальної власності.

Особливості стратегії маркетингу технологій і високотехнологічної продукції.

Особисті немайнові права створювачів результатів інтелектуальної діяльності. Види особистих немайнових прав.

Поняття і сутність виключного права. Способи придбання виняткових прав. Підстави для припинення виключних прав. Квазіабсолютні права.

Література: основна [5];
додаткова [10];
електронні ресурси [16 – 23, 25].

Тема 7. Права на об'єкти інтелектуальної власності як інвестиції. Міжнародні системи інтелектуальної власності

Права на об'єкти інтелектуальної власності як інвестиції. Засоби щодо використання ОІВ: нематеріальні активи та інвестиції. ОІВ як інвестиційні ресурси. Характеристика елементів інноваційної інфраструктури в європейських країнах.

Приклад оформлення правових відношень при інвестуванні.

Фактори, що зумовили появу міжнародного права з інтелектуальної власності. Причини виникнення міжнародної системи охорони інтелектуальної власності. Міжнародні організації в області управління інтелектуальною власністю та їх завдання.

Двосторонній рівень охорони інтелектуальної власності для забезпечення торговельних угод різних держав.

Причини для захисту прав інтелектуальної власності. Причини зростання кількості порушень прав інтелектуальної власності. Право на захист, предмет захисту. Захист права на результати інтелектуальної діяльності: форми та способи захисту прав інтелектуальної власності. Заходи щодо вдосконалення захисту прав на ОІВ.

Література: основна [4 – 6];
додаткова [11 – 13];
електронні ресурси [16 – 25].

Тема 8. Захист прав інтелектуальної власності. Патентна експертиза

Зміст патентної експертизи. Види проведення експертизи ОІВ. Органи державної патентної експертизи винаходів.

Розгляд заявки у відділах формальної і кваліфікаційної експертизи.

Процедура розгляду заявки на винахід і корисну модель. Випадки відмови видачі патенту.

Апеляційна палата, її завдання і функції.

Право пріоритету заявки на винахід. Терміни розгляду міжнародних заявок.

Література: основна [4, 5, 9];

додаткова [13];

електронні ресурси [16 – 23].

3. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне завдання (контрольна робота для студентів заочного відділення) передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни й застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій, самостійну роботу з літературними джерелами й звітною документацією підприємства.

Індивідуальне завдання складається з двох частин: розрахункової роботи та написання реферату.

Студенти виконують завдання самостійно за варіантами.

Розрахункова робота містить три практичні задачі.

Вирішення задач оформляють у вигляді пояснювальної записки на аркушах форматом А4. Індивідуальне завдання складається з титульної сторінки, змісту, постановок задач, основної частини й висновків. Основна частина повинна мати екранні форми таблиць MS Excel і пояснювальний текст. Висновки – це обґрунтування студентом вирішення щодо досягнення мети роботи й рекомендації щодо оцінювання об'єктів інтелектуальної власності.

3.1. Розрахункова робота

«Визначення вартості об'єктів інтелектуальної власності»

Теоретичні відомості

На сьогоднішній день існують кілька підходів до оцінювання інтелектуальної власності, які наведено у табл. 2 [8]. Переваги при виборі того або іншого підходу залежать від наявності необхідної інформації,

вимог покупців або власників об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ), економічної ситуації на момент оцінювання.

Таблиця 2

Методи оцінювання інтелектуальної власності

Підхід	Застосовані методи
Ринковий	– порівняння продажів ОІВ
Витратний	– вартості заміщення, – відновної вартості, – початкових витрат
Дохідний	– розрахунку роялті, – звільнення від роялті, – дисконтування майбутнього грошового потоку, – прямої капіталізації, – експрес-оцінювання, – залишкового доходу, – надлишкового прибутку, – «правила 25 %», – експертного оцінювання

Ринковий підхід

При ринковому підході використовується метод порівняння продажів, коли розглянутий актив порівнюється з аналогічними об'єктами інтелектуальної власності, стосовно яких є інформація про ціни та умови порівнянь, або із цінними паперами, забезпеченими нематеріальними активами, які були продані на відкритому ринку.

Найпоширенішими джерелами даних, використовуваними в порівняльному підході, є ринки, на яких продаються деривативи (ф'ючерси і опціони). Розглянутий актив має належати до тієї ж галузі або сфери бізнесу, що і аналогічний ОІВ. У разі орієнтування на попередні угоди щодо предмета оцінювання може знадобитися коригування даних з урахуванням перебігу часу і обставин, що змінилися в економіці.

У процесі визначення ціни ОІВ існують:

– дві оцінки, які є мінімальними серед прийнятних для патентовласника, одна з яких обчислена патентовласником, інша – конкурентом;

– дві оцінки, які є максимальними серед прийнятних для конкурента, одна з яких обчислена патентовласником, інша – конкурентом.

Передбачається, що патентовласник і конкурент для переговорів знаходять простір, що частково збігається між відповідними оцінками.

Витратний підхід

Витратний підхід використовується при оцінюванні вартості OIB, якщо неможливо знайти об'єкт-аналог або немає досвіду реалізації подібних об'єктів, або за прогнозом майбутні доходи будуть нестабільними.

При витратному підході припускають визначення вартості OIB на основі калькуляції витрат, необхідних для його створення або придбання, охорони, виробництва й реалізації на момент оцінювання.

Можна застосовувати кілька методів оцінювання витрат на створення OIB:

1. *Метод вартості заміщення* об'єкта оцінювання полягає в підсумовуванні витрат на створення OIB, аналогічного цьому об'єкту, у ринкових цінах, що існують на дату проведення оцінювання, з урахуванням зношування цього об'єкта.

2. *Метод відновної вартості* базується на підсумовуванні витрат у ринкових цінах, що існують на дату оцінювання, на створення об'єкта, ідентичного об'єкту оцінювання, із застосуванням ідентичних матеріалів і технологій, з урахуванням зношування цього об'єкта.

3. *Метод початкових витрат* полягає в підсумовуванні історичних (первісних) витрат, перелічених з урахуванням справжніх умов та індексу зміни цін у даній галузі.

Дохідний підхід

При дохідному підході вартість нематеріального активу або інтересу в нематеріальному активі визначається шляхом розрахунку наведеної на сучасний момент вартості прогнозованих майбутніх вигід.

Різні методи оцінювання будуть залежати від характеру нематеріального активу, від стабільності й природи доходу.

Можна використовувати такі методи оцінювання:

1. *Розрахунок роялті*, що дозволяє обчислити величину періодичних відрахувань на користь ліцензіара (правовласника). Економічний зміст роялті полягає в розподілі отриманого від використання ліцензії прибутку між правовласником (ліцензіатом, франчайзером) і ліцензіаром у погодженій пропорції шляхом установлення певного відсотка від ціни виготовленої й реалізованої продукції на користь правовласника.

На практиці застосовують такі методи визначення роялті:

– розрахування ціни ліцензії через роялті (відрахування), які були встановлені в раніше укладених ліцензійних угодах, незалежно від конкретних предметів ліцензії;

– знаходження роялті на базі середньогалузевої роялті, що склалась у цій галузі на аналогічну або взаємозамінну продукцію.

2. Метод звільнення від роялті, який базується на припущенні, що розглянута інтелектуальна власність не належить реальному власникові, а є власністю іншого підприємства. Останнє надає інтелектуальну власність на ліцензійній основі за умови сплати роялті. Так обчислюють псевдоекономію витрат щодо оплати роялті, капіталізовану величину яких можна розглядати як еквівалент ринкової вартості інтелектуальної власності.

3. Метод дисконтування майбутнього грошового потоку, на основі якого розраховують грошові надходження для всіх майбутніх періодів. Ці надходження конвертуються у вартість шляхом застосування ставки дисконтування й використання техніки розрахунку вартості, наведеної до сучасного моменту. Цей метод використовують для оцінювання ОІВ, що мають конкретні терміни служби.

4. Метод прямої капіталізації, що враховує коефіцієнт капіталізації, який складається з реальної ставки дисконту й коефіцієнта амортизації (повернення капіталу).

5. Метод експрес-оцінювання, за допомогою якого розраховують узагальнений показник ефективності на основі аналізу динаміки зміни сумарного грошового потоку на всьому періоді реалізації інвестиційного проекту. Підсумковим показником реалізації інвестиційного проекту є величина кумулятивного чистого грошового потоку.

6. Метод залишкового доходу, що використовують для конвертації доходу у вартість. У цьому випадку репрезентативну величину доходу (що характеризує всю сукупність даних) поділяють на ставку капіталізації або множать на мультиплікатор доходу. Оцінювач звичайно розподіляє дохід за різними нематеріальними активами, стежачи за тим, щоб дохід, розподілений за всіма нематеріальними активами, не перевищив наявного доходу для розподілу за всіма активами.

7. Метод надлишкового прибутку, який використовують, як правило, при оцінюванні патентів і ліцензій, торговельної марки, франшизи, майнових прав. Цей метод оснований на розрахунку економічних вигід, пов'язаних з одержанням прибутку за рахунок нематеріальних активів, що не відбиті на балансі підприємства й забезпечують прибуток на активи або власний капітал, вищий за середній рівень.

8. «Правило 25 %», що сформульовано як певну традицію, яка склалась за час існування патентної охорони. Відповідно до цього правила претендент виявляв готовність платити патентовласникові 25 % від

очікуваного валового прибутку, заробленого конкурентом завдяки ліцензії. За умови застосування цього методу оцінювання ОІВ ліцензіат не є зацікавленим у розкритті своїх потенційних показників, тому діапазон прибутку оцінюється на період не більше двох років.

При новій сфері бізнесу й невизначеному розмірі прибутку пропорції розподілу прибутку варто збільшувати на користь ліцензіата, тому що він піддається підвищеному ризику.

9. Експертне оцінювання – метод прогнозування, який оснований на досягненні згоди групою експертів. Розглядають два підходи:

– кожний експерт працює окремо й не знає, хто ще є експертом, і тому висловлює свою думку незалежно від авторитетів;

– для підготовки матеріалів збирають всіх експертів разом. Вони обговорюють проблему один з одним, навчаються один у одного, невірні думки відкидаються. При цьому число експертів може бути фіксованим і таким, щоб за статистичними методами перевірки погодженості думок і потім їхнього усереднення воно дозволяло приймати обґрунтовані рішення, а можливо й зростати в процесі проведення експертизи.

Приклади розв'язання задач за розділами

Розділ І. Визначення вартості заміщення ОІВ

Задача. Існує локальна обчислювальна мережа, що обслуговується персоналом з десяти осіб. У зв'язку з розширенням організації виникає необхідність у вирішенні додаткових задач управління. Для цього передбачається створення нового обладнання з підвищеними характеристиками, які дозволять вирішувати весь комплекс задач управління, не збільшуючи кількість обслуговуючого персоналу.

Необхідно оцінити вартість заміщення встаткування, якщо відома така інформація:

– розроблення діючого встаткування тривало два роки (було виконано три роки тому);

– собівартість діючого встаткування, що наведена відповідно до економічних умов розрахункового року, становила 8 050 тис. грн;

– у розробленні брало участь 50 осіб основного виробничого персоналу організації-розроблювача;

– діюче встаткування належить до третього покоління;

– розроблювальне встаткування належить до четвертого покоління;

– планована кількість основного виробничого персоналу організації-розроблювача на цьому об'єкті становить 60 осіб.

На момент розрахунків на підприємстві-розроблювачі склалися затверджені нормативи додаткових витрат з фонду заробітної плати, а саме: накладні – 240 %, інші виробничі – 1,5 %, інші – 0,75 %.

Порядок розв'язання задачі

Вартість заміщення ОІВ визначають таким способом [7]:

1. Розраховують власні витрати $C_{вл. витр}$ розроблювача в усереднених умовах (що відповідають умовам розроблення зразка-аналога) за формулою

$$C_{вл. витр} = T_e \cdot K_c \cdot V_c, \quad (1)$$

де $T_e = 2$ роки – гранична тривалість розроблення зразка;

$K_c = 60$ осіб – необхідна середньорічна кількість основного виробничого персоналу;

V_c – середньорічний виробіток на одного працюючого щодо аналогічних робіт. Цю величину обчислюють за рівнянням

$$V_c = \frac{C_{вл}^{ан}}{K_{ан} \cdot T_{ан}}, \quad (2)$$

де $C_{вл}^{ан}$ – собівартість власних аналогічних робіт підприємства-розроблювача;

$K_{ан} = 50$ осіб – кількість персоналу, зайнятого виконанням аналогічних робіт;

$T_{ан} = 2$ роки – тривалість аналогічних робіт.

Отже,

$$V_c = \frac{8050}{50 \cdot 2} = 80,5 \text{ тис. грн у рік на одну особу}$$

і

$$C_{вл. витр} = 2 \cdot 60 \cdot 80,5 = 9\,660 \text{ тис. грн.}$$

2. Проводиться розподіл власних витрат організації-розроблювача в усереднених умовах за основними статтями калькуляції (матеріали й покупні комплектуючі вироби, заробітна плата). Витрати на дослідно-конструкторські роботи (ДКР) $C_{ДКР}^i$ за i -ю статтею калькуляції обчислюють за формулою

$$C_{ДКР}^i = \frac{g^i}{100} C_{вл. витр}, \quad (3)$$

де g^i – норматив витрат за i -ю статтею калькуляції, визначений за допомогою таблиці 3 [7].

Таблиця 3

Розподіл вартості НДДКР за статтями калькуляції, %

Статті калькуляції	Питома вага вартості
Матеріали й куповані комплектуючі вироби g_M	9,8
Спеціальне устаткування для наукових (експериментальних) цілей g_{CY}	1,5
Основна заробітна плата $g_{ЗП}$	25,6
Накладні витрати g_H	19,7
Інші виробничі витрати (відрядження) g_{IBB}	0,8
Інші витрати g_{IB}	0,1
Всього: власні видатки $g_{вл}$	57,5
Контрагентські видатки $g_{КА}$	42,5
Разом	100

Отже, в усереднених умовах мають:

– власні витрати на матеріали й куповані комплектуючі вироби

$$C_{ДКР}^M = \frac{9,8}{100} 9660 = 946,68 \text{ тис. грн};$$

– власні витрати на заробітну плату

$$C_{ДКР}^{ЗП} = \frac{25,6}{100} 9660 = 2472,96 \text{ тис. грн.}$$

3. Ураховують зміну величини вартості матеріалів купованих комплектуючих виробів, а також зміну розміру заробітної плати при розробленні зразка, відмінного за елементною базою від аналога, за формулами:

$$C_M = C_{ДКР}^M I_M = 946,68 \cdot 0,94 = 889,88 \text{ тис. грн};$$

$$C_{ЗП} = C_{ДКР}^{ЗП} I_{ЗП} = 2472,96 \cdot 1,05 = 2596,61 \text{ тис. грн},$$

де I_M і $I_{ЗП}$ – індекси зміни матеріальних і трудових витрат, визначених на основі статистичних даних щодо структури витрат на розроблення зразків із застосуванням різної елементної бази (табл. 4 і 5) [7].

Таблиця 4

Перехідні коефіцієнти витрат при розробленні зразків на елементній базі різних поколінь: матеріалів, купованих виробів і спеціального устаткування для наукових (експериментальних) цілей

Покоління аналізованого зразка	Покоління аналога				
	1	2	3	4	5
1	1,0	6,8	7,17	6,52	7,88
2	0,14	1,0	1,05	1,1	1,15
3	0,13	0,95	1,0	1,05	1,09
4	0,13	0,9	0,94	1,0	1,04
5	0,12	0,86	0,91	0,95	1,0

Таблиця 5

Перехідні коефіцієнти витрат при розробленні зразків на елементній базі різних поколінь: заробітної плати

Покоління аналізованого зразка	Покоління аналога				
	1	2	3	4	5
1	1,0	0,97	0,92	0,87	0,83
2	1,03	1,0	0,95	0,9	0,85
3	1,08	1,05	1,0	0,95	0,9
4	1,13	1,1	1,05	1,0	0,94
5	1,2	1,16	1,11	1,05	1,0

4. Додаткові витрати $C_{\text{дод}}$, що відповідають підприємству-розроблювачу розглянутого промислового зразка, розраховують за формулою

$$C_{\text{дод}} = C_H + C_{IBB} + C_{IB} , \quad (4)$$

де C_H – накладні витрати; C_{IBB} – інші виробничі витрати; C_{IB} – інші витрати.
Тоді додаткові витрати на розроблення нового обладнання

$$C_{\text{дод}} = 2596,61 \cdot 2,4 + 2596,61 \cdot 0,015 + 2596,61 \cdot 0,0075 = 6290,28 \text{ тис. грн.}$$

Тут величини 2,4 (або 240 %), 0,015 (або 1,5 %) і 0,0075 (або 0,75 %) – нормативи додаткових витрат з умови задачі.

5. Власні витрати $C_{\text{вл}}$ підприємства-розроблювача визначають за формулою

$$C_{вл} = C_M + C_{зп} + C_{дод},$$

де C_M – матеріальні витрати; $C_{зп}$ – трудові витрати; $C_{дод}$ – додаткові витрати.

Отже,

$$C_{вл} = 889,88 + 2596,61 + 6290,29 = 9776,77 \text{ тис. грн.}$$

6. Контрагентські витрати $C_{КА}$ підприємства-розроблювача визначають за формулою:

$$C_{КА} = \frac{g_{КА}}{g_{вл}} C_{вл}, \quad (5)$$

де $C_{вл}$ – власні витрати підприємства-розроблювача;
 $g_{КА}$ – питома вага контрагентських робіт (див. табл. 2);
 $g_{вл}$ – питома вага власних робіт (див. табл. 2).

Отже,

$$C_{КА} = \frac{42,5}{57,5} \cdot 9776,77 = 7226,31 \text{ тис. грн.}$$

7. Вартість заміщення $C_{зам}$ ОІВ розраховують за рівнянням

$$C_{зам} = C_{вл} + C_{КА}. \quad (6)$$

У розглянутому прикладі

$$C_{зам} = 9776,77 + 7226,31 = 17003,08 \text{ тис. грн.}$$

Висновки: виходячи з витрат на виконання аналогічних робіт з урахуванням зміни структури і розмірів витрат під час проектування нового обладнання, витрати на розроблення нового обладнання не мають перевищувати 17 003,08 тис. грн.

Розділ II. Визначення вартості придбаних прав на ОІВ

Задача. Строк контракту – п'ять років. Щорічний дохід від експлуатації ОІВ у поточних цінах становить 3000 тис. грн. Дослідження ринку показали, що протягом найближчих п'яти років частка продажів не зміниться. Ставка дисконтування – 12 %.

Розв'язання задачі

Розрахунок вартості ОІВ M_T через T років здійснюють за формулою

$$M_T = \sum_{t=1}^T \frac{CF_t}{(1+i)^t},$$

де CF_t – потік вигід (грошовий потік) у t році від використання об'єкта оцінювання; i – ставка дисконтування.

Отже,

$$M_T = \frac{3000}{(1+0,12)^1} + \frac{3000}{(1+0,12)^2} + \frac{3000}{(1+0,12)^3} + \frac{3000}{(1+0,12)^4} + \frac{3000}{(1+0,12)^5} = 10814,33 \text{ тис. грн.}$$

Висновки: вартість контракту на придбання прав на ОІВ становить 10814,33 тис. грн.

Розділ III. Розрахунок роялті

Такий розрахунок дозволяє обчислити величину періодичних відрахувань на користь ліцензіара (правовласника). Формула розрахунку роялті

$$R = \frac{P_3 - P_Б}{1 + P_3} \cdot D \text{ або } R = \frac{P_Д}{1 + P_3} \cdot D,$$

де P_3 – рентабельність промислового виробництва й реалізації продукції (послуг) за договором;

$P_Б$ – рентабельність за базовим прибутком, раніше одержуваного на підприємстві при використанні наявних основних і оборотних коштів;

$P_Д$ – рентабельність за додатковим прибутком, додатково одержуваним від використання нових технологій, випуску й реалізації продукції за договором;

D – частка прибутку ліцензіара (правовласника) у загальному обсязі додаткового прибутку $\Pi_Д$.

Величини рентабельності розраховують за формулами:

1) $P_3 = \frac{\Pi_3}{C}$, де Π_3 – загальний прибуток, одержуваний від виробництва й реалізації продукції (послуг) за договором; C – собівартість виробництва й реалізації продукції за договором;

2) $P_Б = \frac{\Pi_Б}{C}$, де $\Pi_Б$ – базовий прибуток, раніше одержуваний на підприємстві при використанні наявних основних і оборотних коштів, C – собівартість виробництва й реалізації продукції за договором;

$$3) P_d = \frac{\Pi_d}{C}, \text{ де } \Pi_d - \text{ додатковий прибуток, додатково одержуваний}$$

від використання нових технологій, випуску й реалізації продукції за договором; C – собівартість виробництва й реалізації продукції за договором;

4) додатковий прибуток (Π_d) – це сума прибутку ліцензіара (Π_l) і прибутку користувача (Π_k);

5) прибуток ліцензіара можна обчислити як частку додаткового прибутку за формулою $\Pi_l = D \cdot \Pi_d$.

Виплати роялті розраховують за формулою

$$\text{Виплати роялті} = \text{річний виторг} \cdot \text{ставка роялті.}$$

Вартість ліцензії на ОІВ обчислюють за формулою

$$\begin{aligned} \text{Вартість за методом капіталізації} = \\ = \text{прибуток} / \text{ставка капіталізації.} \end{aligned}$$

Задача 1. Визначити розмір річних виплат роялті. Рентабельність виробництва ліцензійної продукції – 25 %, частка ліцензіара в прибутку ліцензіата – 30 %, річний обсяг випуску продукції – 100 тис. од., ціна одиниці продукції – 200 грн.

Розв'язання задачі

1. В окремому випадку, коли створюють нове підприємство повністю за рахунок коштів правовласника, весь загальний прибуток (Π_3) підлягає розподілу між правовласником і користувачем, а весь додатковий прибуток (Π_d) буде дорівнювати загальному прибутку (Π_3). Тоді розрахунок роялті провадять за рівнянням

$$R = \frac{P_3}{1+P_3} \cdot D,$$

де P_3 – загальна рентабельність; D – частина прибутку ліцензіара в загальному обсязі прибутку.

$$\text{Тоді } R = \frac{0,25}{1+0,25} \cdot 0,30 = 0,06, \text{ або } 6 \%;$$

2. Розмір річних виплат роялті визначають за формулою

$$\text{Виплати роялті} = \text{річний виторг} \cdot \text{ставка роялті } (R).$$

Отже,

Виплати роялті = 200 · 100 000 · 0,06 = 1 200 000 грн або 1 200 тис. грн.

Висновки: розмір річних виплат роялті становить 1 200 тис. грн.

Задача 2. Оцінити вартість ліцензії й величину ліцензійної винагороди. Строк ліцензії – чотири роки. Період освоєння предмета ліцензії – один рік. Ціна одиниці ліцензійної продукції – 800 грн. Обсяг виробництва продукції за ліцензією – 5 000 одиниць. Ставка дисконту для бізнесу – 30%, ставка роялті – 5 %.

Розв'язання задачі

1. Величину ліцензійної винагороди визначають за формулою

$$\text{Виплати роялті} = \text{річний виторг} \cdot \text{ставка роялті.}$$

Тоді

$$\text{Виплати роялті} = 800 \cdot 5000 \cdot 0,05 = 200\,000 \text{ грн.}$$

2. Використовуючи метод дисконтування, вартість ліцензії розраховують за формулою

$$\begin{aligned} C_{\text{лиц}} &= 0 + 200\,000/(1+0,30)^2 + 200\,000/(1+0,30)^3 + 200\,000/(1+0,30)^4 = \\ &= 0 + 118\,343,2 + 91\,033,23 + 70\,025,56 = 27\,9401,98 \text{ грн.} \end{aligned}$$

Тут значення 0 означає відсутність дисконтування вартості ліцензії за 1-й рік, тому що за умовою це є рік освоєння предмета ліцензії.

Висновки: величина ліцензійної винагороди становить 200 000 грн. Вартість ліцензії – 27 9401,98 грн.

Задача 3. Розрахувати вартість виключної ліцензії на об'єкт інтелектуальної власності методом переваги в прибутку, використавши капіталізацію. Прибуток до використання ОІВ становив 13 грн на одиницю продукції, після застосування ОІВ – 14,5 грн на одиницю продукції. Обсяг реалізації – 63 500 шт. у рік. Ставка капіталізації – 25 %.

Розв'язання задачі

1. Прибуток від використання ОІВ: 14,5 - 13 = 1,5 грн / шт.

2. Прибуток від застосування ОІВ у рік:

$$1,5 \cdot 63\,500 = 95\,250 \text{ грн / рік.}$$

3. Вартість виключної ліцензії за методом капіталізації:

$$\begin{aligned} \text{Вартість за методом капіталізації} &= \\ &= \text{прибуток} / \text{ставка капіталізації}. \end{aligned}$$

Виходить, що вартість буде дорівнювати $\frac{95250}{0,25} = 381000$ грн.

Висновки: вартість виключної ліцензії на об'єкт інтелектуальної власності становить 381 000 грн.

Задачі до виконання самостійної роботи студентів

Задачі з розділу I

I.1. Необхідно визначити вартість розроблення промислового зразка за один рік. Відповідно до технічної документації й діючих норм витрат визначено такі дані:

- розроблення діючого встаткування тривало два роки (було виконано два роки тому);
- собівартість діючого встаткування, що наведена відповідно до економічних умов розрахункового року, становила 1 100 тис. грн;
- у розробленні брало участь 30 осіб основного виробничого персоналу організації-розроблювача;
- діюче встаткування належить до другого покоління;
- розроблювальне встаткування належить до третього покоління;
- планована кількість основного виробничого персоналу організації-розроблювача на цьому об'єкті становить 50 осіб.

На момент розрахунків на підприємстві-розроблювачі склалися затверджені нормативи додаткових витрат з фонду заробітної плати, а саме: накладні – 230 %, інші виробничі – 1,5 %, інші – 0,7 %.

I.2. Необхідно оцінити вартість заміщення встаткування, розроблювального персоналом у складі 10 осіб, якщо відомо, що розроблювання тривало три роки, було виконано два роки тому і його собівартість, що наведена відповідно до економічних умов розрахункового року, становить 5 060 тис. грн. Нове обладнання буде розроблятися 20 співробітниками протягом двох років. Нормативи додаткових витрат з фонду заробітної плати: накладні – 220 %, інші виробничі – 1,35 %, інші – 0,75 %.

Покоління аналога – друге, покоління зразка – четверте.

I.3. Якою буде вартість заміщення технологічної лінії, якщо відомо, що розроблення тривало чотири роки, було виконано один рік назад, її собівартість становила 870 тис. грн, у розробленні брало участь п'ять осіб основного виробничого персоналу організації-розроблювача?

Створення зразка має тривати три роки, й роботи мають виконуватися вісьмома співробітниками, при цьому слід враховувати таку інформацію:

- діюче встаткування належить до четвертого покоління;
- зразок належить до п'ятого покоління;
- витрати з фонду заробітної плати становлять: накладні – 245 %, інші виробничі – 1,45 %, інші – 0,8 %.

Задачі з розділу II

II.1. Необхідно оцінити вартість ліцензії на виробництво продукції. Дослідження ринку показали, що частка підприємства на ринку справжньої продукції істотно не зміниться протягом найближчих трьох років. Щорічний обсяг продажів у поточних цінах становить 12 000 тис. грн. Ставка дисконтування – 12 %.

II.2. Якою буде вартість прав на ОІВ через 15 років, якщо частка підприємства на ринку справжньої продукції істотно не зміниться за цей період? Відомо, що очікуваний щорічний приплив коштів від комерційного використання ОІВ становить 2 500 тис. грн, ставка дисконтування – 15 %.

II.3. Якою буде вартість прав на використання ОІВ, якщо передбачуваний щорічний приплив коштів від застосування ОІВ у виробництві становить 15 000 тис. грн, строк корисного використання – шість років (при цьому частка продажів продукції не змінюється), ставка дисконтування – 14 %.

Задачі з розділу III

III.1. Розрахувати ставку роялті для угоди за невиключною ліцензією на використання винаходу, якщо норма рентабельності виробництва ліцензійної продукції становить 20 %, частка ліцензіара в прибутку ліцензіата – 15 %.

III.2. Оцінити вартість ліцензії й величину ліцензійної винагороди. Строк ліцензії становить три роки, ціна одиниці ліцензійної продукції – 500 грн, річний обсяг випуску – 1500 одиниць, ставка дисконту для бізнесу – 20 %, ставка роялті – 6 %.

III.3. Визначити вартість виключної ліцензії на об'єкт інтелектуальної власності методом переваги щодо прибутку, використавши капіталізацію. Прибуток до використання ОІВ становив 21 грн на одиницю продукції, після застосування ОІВ – 27 грн на одиницю продукції. Обсяг реалізації – 45 500 шт. у рік. Ставка капіталізації – 30 %.

Студенти вибирають задачі з розділів згідно з варіантом табл. 6.

Таблиця 6

Варіанти задач

Варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Номера задач	I.1.	I.2.	I.3.	I.1.	I.2.	I.3.	I.1.	I.2.	I.3.	I.1.
	II.3.	II.2.	II.1.	II.1.	II.2.	II.3.	II.2.	II.1.	II.3.	II.3.
	III.1	III.1	III.1	III.2	III.2	III.2	III.3	III.3	III.3	III.3

Варіант	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Номера задач	I.2.	I.3.	I.1.	I.2.	I.3.	I.1.	I.2.	I.3.	I.1.	I.2.
	II.2.	II.1.	II.1.	II.2.	II.3.	II.2.	II.1.	II.3.	II.3.	II.2.
	III.3	III.3	III.1	III.1	III.1	III.2	III.2	III.2	III.1	III.2

Варіант	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Номера задач	I.3.	I.1.	I.2.	I.3.	I.1.	I.2.	I.3.	I.1.	I.2.	I.3.
	II.1.	II.1.	II.2.	II.3.	II.2.	II.1.	II.3.	II.1.	II.2.	II.3.
	III.3	III.3	III.2	III.1	III.3	III.2	III.1	III.1	III.2	III.3

3.2. Дослідницька робота у вигляді реферату

Тематика реферату є проблемною. Студент може самостійно вибрати тему роботи і упорядкувати її зміст з обов'язковим узгодженням з викладачем, інакше тему буде запропоновано за номером варіанта.

У процесі написання реферату студент має опрацювати не менше десяти літературних джерел з посиланням на них у тексті. Робота має бути спрямованою на вирішення практичної проблеми або висловлення особистого погляду автора на питання, яке розглядається у цій роботі.

Пояснювальна записка реферату повинна мати 10-15 сторінок. Слід використовувати лист формату А4, поля: ліве й праве – 1,8 см, верхнє – 2 см, нижнє – 2,5 см, шрифт – 14 Arial через одинарний інтервал.

Реферат слід оформляти за такою структурою:

- титульна сторінка;
- зміст;
- вступ: розкриття актуальності теми, її проблематика, мета написання роботи;
- основна частина: теоретичний і практичний (формулювання і розв'язання задачі) матеріали;
- висновки: обґрунтоване вирішення проблеми, що стосується досягнення мети;
- літературний і електронний перелік посилань;
- додаток 1: десять запитань для контролю;

- додаток 2: п'ять тестових запитань з не менш ніж чотирма варіантами відповідей (перша відповідь – правильна);
- додатки до завдання за необхідності (копії документів, звіти, розрахункові таблиці).

Темі рефератів за варіантами

1. Співвідношення права власності та права інтелектуальної власності.
2. Правова природа прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності.
3. Особисті немайнові права інтелектуальної власності.
4. Законодавство України про інтелектуальну власність.
5. Всесвітня організація інтелектуальної власності.
6. Міжнародна охорона промислової власності.
7. Право власності на матеріальний носій і авторське право.
8. Майнові права автора.
9. Договори про відступлення авторського права. Обмеження авторських майнових прав.
10. Вільне використання творів. Вільне відтворення комп'ютерних програм.
11. Виконавці, виробники фонограм, організації мовлення як суб'єкти суміжних прав.
12. Способи цивільно-правового захисту авторського і суміжних прав. Відповідальність за порушення авторського і суміжних прав.
13. Суб'єкти права промислової власності (винахідники, автори промислових зразків, їх правонаступники і спадкоємці, роботодавці).
14. Порядок оформлення прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки, що становлять державну таємницю, та їх використання.
15. Право на одержання патенту. Чинність патенту. Припинення чинності патенту. Права, що надає патент.
16. Поняття й види торговельних марок. Умови правової охорони позначень як торговельних марок.
17. Правовий режим добре відомих торговельних марок.
18. Відповідальність за порушення прав на торговельну марку.
19. Поняття географічного зазначення. Торговельна марка та географічне зазначення походження товарів. Процедура реєстрації географічних зазначень в Україні.
20. Поняття селекційного досягнення в рослинництві, тваринництві.
21. Строк чинності права на комерційну таємницю.
22. Поняття наукового відкриття. Об'єкт наукового відкриття. Співвідношення наукового відкриття й винаходу.

23. Особливості договорів у сфері інтелектуальної власності. Державна реєстрація договорів щодо об'єктів інтелектуальної власності.

24. Захист митними органами об'єктів інтелектуальної власності.

25. Поняття адміністративно-правового захисту інтелектуальної власності держави.

26. Історичний огляд виникнення піратства в сфері інтелектуальної власності.

27. Охорона комп'ютерної програми, програмного забезпечення та мультимедійних творів.

28. Здійснення охорони кінофільму з укладанням договорів щодо переходу майнових авторських й суміжних прав.

29. Укладання договорів на передачу майнових авторських прав.

30. Кримінальна відповідальність за порушення авторських і суміжних прав.

4. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Необхідним засобом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною літературою, нормативними актами та статистичними матеріалами.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.

2. Опрацювання та вивчення рекомендованої літератури.

3. Вивчення основних термінів і понять за темами дисципліни.

4. Підготовка до семінарських і практичних занять, дискусій і тестування.

5. Підготовка повідомлень на науково-практичні конференції і матеріалу для статей.

Перелік питань для самостійної роботи подано у табл. 7.

Таблиця 7

Перелік питань для самостійного опрацювання

Назва теми	Рекомендована література
ТЕМА 1. Вступ до навчальної дисципліни «Основи охорони і комерціалізації інтелектуальної власності». Інтелектуальна власність як право на результати творчості людини. <i>Питання:</i> структура нематеріальних активів	Основна [1 – 5]; додаткова [10]

Назва теми	Рекомендована література
ТЕМА 2. Методи генерування ідей у процесі створення інтелектуальної власності. <i>Питання:</i> алгоритм вирішення винахідницьких завдань	Основна [5]; електронні ресурси [21]
ТЕМА 3. Державна система інтелектуальної власності. <i>Питання:</i> система інтелектуальних прав	Основна [5, 9]; додаткова [10]; електронні ресурси [15 – 23]
Тема 4. Об'єкти інтелектуальної власності. <i>Питання:</i> проблеми ідентифікації об'єктів інтелектуальної власності; юридичні аспекти передачі технологій та правове регулювання використання об'єктів інтелектуальної власності	Основна [5]; додаткова [14]; електронні ресурси [24, 25]
ТЕМА 5. Здійснення прав та комерціалізація інтелектуальної власності. Оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності. <i>Питання:</i> організація процесу комерціалізації технологій	Основна [6]; електронні ресурси [21]
ТЕМА 6. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності. <i>Питання:</i> особливості стратегії маркетингу технологій і високотехнологічної продукції	Основна [5]; додаткова [10]; електронні ресурси [23, 25]
ТЕМА 7. Права на об'єкти інтелектуальної власності як інвестиції. Міжнародні системи інтелектуальної власності. <i>Питання:</i> особливості міжнародного економічного співробітництва в області передачі технологій і об'єктів патентного права	основна [6]; додаткова [11]; електронні ресурси [16 – 25]
ТЕМА 8. Захист прав інтелектуальної власності. Патентна експертиза. <i>Питання:</i> перспективи (стратегії) участі України в міжнародному ринку технологій	основна [9]; додаткова [13]; електронні ресурси [16 – 23]

5. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Авторська винагорода – плата власникові об'єкта інтелектуальної власності (винахідникові, авторові) за використання об'єкта інтелектуальної власності. Розмір плати визначається договором з урахуванням положень нормативно-правових актів.

Амортизація – систематичний розподіл вартості, що амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання. Вартість, що амортизується, – це первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їхньої ліквідаційної вартості (тобто сум, які підприємство планує одержати від реалізації або ліквідації необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання, за відрахуванням витрат, пов'язаних з ліквідацією або продажем). Строком корисного використання є очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи використовуватимуться підприємством або з їх застосуванням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством (установою) обсяг продукції (робіт, послуг).

Венчурний капітал – капітал, вкладений у сферу підвищеного ризику, в інноваційний бізнес, пов'язаний з просуванням на ринок нових товарів і послуг, розроблених на основі використання новітніх технологій.

Верхня межа ринкової ціни патенту – максимально прийнятна для конкурента (потенційного ліцензіата) оцінка платежу за доступ до запатентованого нововведення.

Витратний підхід – сукупність методів оцінювання об'єктів нематеріальних активів та інтелектуальної власності, оснований на визначенні витрат, необхідних для повного відтворення або повного заміщення об'єкта нематеріальних активів за відрахуванням вартості його зношування.

Вільний грошовий потік – величина отриманих протягом операційного періоду грошових коштів, що дорівнює сумі чистого операційного прибутку і амортизації за відрахуванням капітальних витрат і приросту чистого оборотного капіталу.

Гудвіл – нематеріальний актив, який враховується при продажу (купівлі) компанії в цілому; перевищення ринкової оцінки сукупних активів компанії над сумою окремо взятих ринкових цін цих активів [5]; вартість ділової репутації.

Дисконтування – перерахунок майбутніх грошових потоків у поточну вартість об'єкта оцінювання.

Дохідний підхід – сукупність методів оцінювання об'єктів нематеріальних активів та інтелектуальної власності, оснований на визначенні очікуваних доходів. З точки зору інвестора інтелектуальна власність і об'єкти нематеріальних активів розглядаються тільки як

джерела доходу. До недоліків цього підходу належить побудова всіх розрахунків на основі прогнозних даних і попередніх висновків експертів.

Захист права власності – це застосування правових засобів для усунення або запобігання порушенню цього права. Здійснюється в установленому законодавством адміністративному або судовому порядку. Порушник може бути притягнутий до дисциплінарної, цивільної, адміністративної або кримінальної відповідальності.

Інжиніринг – надання на комерційній основі (за контрактом) різноманітних інженерно-консультаційних послуг (висновків технічних завдань, техніко-економічних обґрунтувань; можливості проведення передпроектних робіт, наукових досліджень, розроблення технічної документації, проектного та конструкторського розроблення об'єктів техніки, технології; контролю пусконаладжувальних робіт; економічного, фінансового й маркетингового консультування).

Інноваційна діяльність – діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розроблень, впровадження нововведень, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг та ін.

Інноваційні кластери – комплекси промислових підприємств, дослідницьких центрів, наукових установ, органів державного управління, профспілок, громадських організацій, спілок та інших об'єднань, які сформувалися на основі територіальної консолідації постачальників, споживачів, наукових організацій.

Інтелектуальний капітал – нагромаджена в результаті інтелектуальної діяльності сукупність знань, досвіду, здібностей, взаємовідносин, які мають економічну цінність і використовуються в процесі виробництва і обміну з метою отримання доходу.

Інтелектуальні активи – ідентифіковані, описані і занесені до відповідного реєстру організації нематеріальні активи: зафіксований і задокументований інтелектуальний капітал, доступний співробітникам організації.

Інтелектуальні ресурси – людський капітал (природна розумова діяльність людини, здатність мислити, перетворювати інформацію в знання), штучний інтелект (машинне відтворення певних інтелектуальних дій людини, пов'язаних зі сприйняттям інформації та деякими елементами міркування) й інтелектуальні продукти (наведена на матеріальних носіях інформація, яка містить нове знання, що є результатом інтелектуальної роботи).

Комбінований платіж – ліцензійний платіж, що містить роялті та паушальний платіж.

Комерціалізація інтелектуальної власності – відносини з приводу використання інтелектуальної власності в ринковій економіці, які набувають інституційного оформлення в угодах щодо прав на об'єкти

інтелектуальної власності як специфічного товару, введеного у господарський обіг [5].

Контрафактна продукція – продукція (послуги), при реалізації якої незаконно використовуються повні позначення або його частини (товарні знаки, фірмові найменування та ін.) відомих фірм і товарів з метою введення споживачів в оману.

Ліквідаційна вартість об'єкта інтелектуальної власності – вартість при вимушеному продажі.

Ліцензійна продукція – продукція, виготовлена з використанням об'єкта інтелектуальної власності, майнові права на який надано згідно з ліцензійним договором або ліцензією на використання об'єкта інтелектуальної власності (ліцензійний договір).

Ліцензійна винагорода – відшкодування за надання прав на використання ліцензій, «ноу-хау» та іншого, що є предметом ліцензійної угоди.

Ліцензійний договір – договір, за яким власник виключного права на об'єкт промислової власності (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) право тимчасово використовувати відповідний об'єкт промислової власності певним чином.

Ліцензійний платіж – плата за надання прав на використання об'єкта інтелектуальної власності, яка є предметом ліцензійного договору. До ліцензійних платежів належать паушальний платіж, роялті й комбінований платіж.

Метод відновної вартості – метод оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності, оснований на визначенні суми витрат, необхідних для створення нової точної копії оцінюваного активу з урахуванням сучасних цін на необхідні ресурси [5].

Метод звільнення від роялті – метод оцінювання об'єктів інтелектуальної власності, оснований на визначенні вартості цих об'єктів шляхом додавання майбутніх грошових потоків роялті, наведених з використанням ставки дисконтування до поточної вартості [5].

Метод капіталізації прибутку – метод оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності, згідно з яким поточна вартість цих об'єктів визначається щорічним прибутком від їх комерційного використання та коефіцієнтом капіталізації.

Мультиплікатор доходу – співвідношення між ціною продажу або вартістю майна і середнім річним доходом або його очікуваною величиною; може ґрунтуватися на валовій або на чистій величині доходу.

Немайнові права – суб'єктивні права учасників правовідносин, що не мають економічного змісту, забезпечують нематеріальні інтереси особи, належать до категорії абсолютних прав.

Нематеріальні активи – це немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані та утримуються

підприємством з метою використання протягом періоду більш як один рік у виробництві, торгівлі, в адміністративних цілях або для надання в оренду іншим суб'єктам ринку.

Нижня межа ринкової ціни патенту – мінімально прийнятна для власника об'єкта інтелектуальної власності оцінка платежу за поділ з конкурентом області технічної винятковості, яка забезпечується патентом. Ця оцінка є базою, на якій будується стратегія поведінки власника під час переговорів.

Остаточний термін корисного використання об'єкта інтелектуальної власності – період, починаючи з дати оцінювання і закінчуючи строком корисного використання такого об'єкта.

Оцінювання об'єкта інтелектуальної власності – комплекс юридичних, економічних, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на встановлення цінності об'єкта як товару.

Охоронні документи – попередні патенти і патенти на винаходи, промислові зразки, корисні моделі, селекційні досягнення, свідоцтва на товарні знаки або знаки обслуговування, найменування місць походження товарів.

Патентна ліцензія – ліцензія на використання об'єкта промислової власності, захищеного патентом.

Паушальний платіж – певна, строго зафіксована в угоді сума ліцензійної винагороди, яка може виплачуватися як одноразово, так і в розстрочку.

Підсумкова величина вартості об'єкта оцінювання – величина, що отримана як підсумок обґрунтованого оцінювачем узагальнення результатів розрахунків вартості об'єкта оцінювання при використанні різних підходів і методів.

Ринковий (порівняльний) підхід – сукупність методів оцінювання об'єктів нематеріальних активів та інтелектуальної власності, оснований на аналізі ринкових продажів і порівнянні об'єктів оцінювання з аналогічними об'єктами. Цей підхід базується на легкодоступній для оцінювача ринковій інформації і дозволяє отримати просте, логічно обґрунтоване судження про ціну об'єкта нематеріальних активів та інтелектуальної власності.

Роялті – регулярні процентні відрахування, що встановлюються у вигляді певних фіксованих ставок і виплачуються ліцензіатом через певні узгоджені проміжки часу.

Ставка дисконтування – ставка прибутковості, яку використовують для конверсії грошової суми, що підлягає виплаті або отриманню в майбутньому, в теперішню вартість.

Ціна виконання опціона – ціна угоди, що дає право купити або продати протягом передбаченого опціонним контрактом терміну цінний папір в обумовленій кількості і за заздальгідь установленою ціною.

6. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ І ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

6.1. Перелік запитань для самоконтролю

Змістовий модуль 1

Види і результати інтелектуальної діяльності.

Концепція інтелектуальної власності

1. Види й результати інтелектуальної діяльності.
2. Сутність і специфіка інтелектуального капіталу. Структура інтелектуального капіталу.
3. Визначення й структура нематеріальних активів. Об'єкти інтелектуальної власності.
4. Категорія інтелектуальної власності в українському законодавстві й міжнародному праві.
5. Методи генерування ідей у процесі створення інтелектуальної власності.
6. Алгоритм вирішення винахідницьких завдань.
7. Використання інформаційних технологій і баз даних.
8. Предмет, методи й функції правового регулювання інтелектуальної власності.
9. Загальна характеристика інститутів права інтелектуальної власності.
10. Система інтелектуальних прав.
11. Авторське право.
12. Суміжні права.
13. Патентне право.
14. Право на засоби індивідуалізації.
15. Поняття і ознаки об'єкта інтелектуальної власності.
16. Класифікація об'єктів інтелектуальної власності.
17. Об'єкти авторських прав.
18. Критерії охороноспроможності об'єктів інтелектуальної власності.
19. Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів і послуг.
20. Нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності.
21. Об'єкти патентних прав.
22. Винаходи.
23. Корисні моделі.
24. Промислові зразки.
25. Секрети виробництва (ноу-хау).
26. Складні об'єкти інтелектуальної власності.
27. Поняття наукового відкриття. Об'єкт наукового відкриття. Співвідношення наукового відкриття й винаходу.

28. Правові відношення об'єктів інтелектуальної власності.

Змістовий модуль 2

Комерціалізація інтелектуальної власності

1. Поняття й система інтелектуальних прав.
2. Особисті немайнові права створювачів результатів інтелектуальної діяльності.
3. Теорія виключних прав.
4. Правова охорона результату інтелектуальної діяльності засобами різних інститутів права інтелектуальної власності.
5. Ознаки виключних прав.
6. Зміст виключного права.
7. Способи придбання й підстави припинення виключних прав.
8. Ринковий підхід: метод порівняння продажів об'єктів інтелектуальної власності.
9. Витратний підхід: метод вартості заміщення, метод відновної вартості, метод вихідних витрат.
10. Прибутковий підхід: розрахунок роялті, метод звільнення від роялті.
11. Дисконтування майбутнього грошового потоку, метод прямої капіталізації.
12. Експрес-оцінювання, метод залишкового доходу, метод надлишкового прибутку, «правило 25 %», експертне оцінювання.
13. Договір комерційної концесії (франчайзингу).
14. Ліцензія та ліцензійний договір.
15. Види ліцензій.
16. Економічна ефективність ліцензування.
17. Істотні умови ліцензійного договору.
18. Поняття й сутність виключного права.
19. Потреба в охороні й захисті прав інтелектуальної власності.
20. Правова охорона результату інтелектуальної діяльності засобами різних інститутів права інтелектуальної власності.
21. Права на об'єкти інтелектуальної власності як інвестиції.
22. Міжнародні організації в області управління інтелектуальною власністю і їхні задачі.
23. Патентна експертиза.
24. Органи державної патентної експертизи винаходів. Розгляд заявки у відділах формальної й кваліфікаційної експертизи.
25. Апеляційна палата, її задача й функції.
26. Процедура розглядання заявки на винахід.
27. Істотні та особливі умови договору комерційної концесії.

6.2. Тести для перевірки знань

Змістовий модуль 1

Види і результати інтелектуальної діяльності.

Концепція інтелектуальної власності

1. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать:

- а) замовникові;
- б) створювачеві;
- в) роботодавцеві;
- г) спадкоємцеві створювача.

2. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать:

- а) працівникові, який його створив;
- б) трудовому колективу;
- в) профспілці;
- г) усьому, що зазначено вище.

3. Законом можуть бути встановлені обмеження в майнових правах інтелектуальної власності за умови, що такі обмеження:

- а) передбачені Цивільним кодексом України;
- б) підтверджують права автора на твір;
- в) не створюють істотних перешкод для їх нормальної реалізації;
- г) не суперечать інтересам автора.

4. Право інтелектуальної власності – це:

- а) інститут цивільного права;
- б) норма права;
- в) підрозділ сімейного права;
- г) кодекс України.

5. Право інтелектуальної власності – це право особи на результати такої діяльності:

- а) інтелектуальної;
- б) розумово-психологічної;
- в) фізичної;
- г) усе, що зазначено вище.

6. Згідно з Цивільним кодексом України право інтелектуальної власності є:

- а) немайновим;

- б) непорушним;
- в) суб'єктивним;
- г) майновим.

7. Майновими правами інтелектуальної власності відповідно до Цивільного кодексу України є:

- а) право володіти, користуватися та розпоряджатися об'єктом інтелектуальної власності;
- б) право на використання об'єкта інтелектуальної власності й розпоряджання ним;
- в) право на застосування, виключне право дозволяти використання об'єкта інтелектуальної власності й перешкоджати цьому;
- г) усі відповіді правильні.

8. Укажіть об'єкт інтелектуальної власності, на який майнові права можуть діяти необмежено у часі:

- а) промисловий зразок;
- б) художній твір;
- в) географічне зазначення;
- г) відеограма.

9. Укажіть, яке з наведених тверджень є правильним:

- а) право інтелектуальної власності й право на річ є невід'ємними одне від одного;
- б) право інтелектуальної власності й право на річ не залежать одне від одного;
- в) право інтелектуальної власності й право на річ залежать одне від одного;
- г) право інтелектуальної власності й право на річ залежать одне від одного, якщо власник цього права є одночасно власником речі.

10. Позначення © використовують для повідомлення про права інтелектуальної власності на такі речі:

- а) об'єкт авторського права;
- б) географічне зазначення;
- в) об'єкт суміжних прав;
- г) промисловий зразок.

11. Позначення ® використовують для повідомлення про права інтелектуальної власності на такі речі:

- а) об'єкт авторського права;
- б) торговельну марку;
- в) об'єкт суміжних прав;

г) наукове відкриття.

12. Об'єктами авторського права не можуть бути усні твори у вигляді:

- а) лекцій;
- б) виступів;
- в) промов;
- г) новин.

13. Суб'єктом авторського права є:

- а) громадянин України;
- б) особа без громадянства;
- в) іноземний громадянин;
- г) усі зазначені вище особи.

14. Авторським правом охороняється:

- а) авторська ідея;
- б) вираження авторської ідеї у творі;
- в) авторська ідея та вираження авторської ідеї;
- г) жодна відповідь не є правильною.

15. Сумісним правом охороняється:

- а) пісня;
- б) виконання пісень;
- в) комп'ютерні програми, бази даних;
- г) художні твори, твори образотворчого мистецтва.

16. Укажіть об'єкти винаходу:

- а) географічний вказівник;
- б) сорти рослин і породи тварин;
- в) процес перетворення речовини;
- г) результати художнього конструювання.

17. Укажіть умови патентоспроможності винаходу:

- а) новизна;
- б) актуальність;
- в) складність;
- г) усе, що зазначено вище.

18. Визначіть, які з указаних об'єктів є об'єктами корисної моделі:

- а) комп'ютерна програма;
- б) малюнок;

- в) нове застосування продукту або процесу;
- г) топографії інтегральних мікросхем.

19. Умовами патентоспроможності корисної моделі є:

- а) винахідницький рівень;
- б) промислова придатність;
- в) зручність;
- г) актуальність.

20. Укажіть документи, що входять до складу заявки на корисну модель:

- а) заява про видачу патенту;
- б) опис корисної моделі;
- в) реферат;
- г) усе, що зазначено вище.

21. Визначіть складові, що не входять у заявку на промисловий зразок:

- а) заява на видачу патенту;
- б) формула промислового зразка;
- в) комплект зображень виробу, що дають повне уявлення про його зовнішню форму;
- г) опис промислового зразка.

22. Назвіть осіб, хто не є суб'єктом патентного права:

- а) автор наукового відкриття;
- б) патентний повірений;
- в) автор промислового зразка;
- г) автор комп'ютерної програми.

23. Корисна модель є придатною для промислового використання, якщо вона:

- а) може бути предметом торгівлі;
- б) може бути використана у промисловості або сільському господарстві;
- в) має промислове значення;
- г) показана у телепрограмі.

24. Укажіть, які з перелічених юридичних або фізичних осіб не можуть бути суб'єктом права інтелектуальної власності на комерційну таємницю:

- а) закрите акціонерне товариство «Злагода»;
- б) товариство з обмеженою відповідальністю «Просвіта»;

- в) громадянин України Сидоренко Іван Іванович;
- г) приватний підприємець Смирнов Василь Федорович.

25. Виберіть з указаних відомостей ті, що становлять комерційну таємницю:

- а) засновницький договір повного товариства;
- б) інформація про викиди в атмосферу забруднюючих речовин;
- в) дані про визнання підприємства банкрутом та відкриття щодо нього ліквідаційної процедури;
- г) інформація про виробничу діяльність підприємства.

26. Визначіть з указаних законів ті, що регламентують питання комерційної таємниці:

- а) Закон України «Про таємну інформацію»;
- б) Цивільний кодекс України;
- в) Закон України «Про комерційну таємницю»;
- г) Комерційний кодекс України.

27. Назвіть умови, яким має відповідати раціоналізаторська пропозиція для її правової охорони:

- а) мати відношення до сфери діяльності приватного підприємця або господарського товариства;
- б) містити локальну новизну;
- в) бути корисною для підприємства, якому її подано;
- г) усі зазначені вище умови.

28. Укажіть, хто не має права визнавати пропозицію раціоналізаторською:

- а) благодійний фонд «Індиго»;
- б) просте товариство «Іванов та Петренко»;
- в) товариство з обмеженою відповідальністю «Глаукома»;
- г) львівська міська рада.

29. Визначіть, які відомості не слід розміщувати в описі раціоналізаторської пропозиції:

- а) недоліки існуючої конструкції, виробу, технології виробництва, застосовуваної техніки або складу матеріалів, які усуваються пропозицією;
- б) відомості про прибуток або інший позитивний ефект, що може бути отриманим від використання раціоналізаторської пропозиції;
- в) дані, що підтверджують новизну;
- г) економічне обґрунтування корисного ефекту, який можна одержати від використання раціоналізаторської пропозиції.

30. Ноу-хау – це:

- а) секрети виробництва;
- б) конфіденційна інформація;
- в) державна таємниця;
- г) секрети конкретної особи.

31. Інтелектуальний продукт щодо науково-технічної творчості – це:

- а) об'єктивні знання про природу, матеріальну діяльність людини в різних її проявах;
- б) суб'єктивне сприйняття внутрішнього світу людини, навколишнього середовища;
- в) суб'єктивне відображення навколишнього середовища, внутрішнього світу людини;
- г) результати інтелектуальної діяльності.

32. Людський капітал – це:

- а) подана на матеріальних носіях інформація, що містить нове знання, яке є результатом інтелектуальної праці;
- б) природна розумова діяльність людини, здатність мислити, сукупність розумових функцій, які перетворюють інформацію в знання;
- в) суб'єктивне сприйняття і відображення внутрішнього світу людини, навколишнього середовища;
- г) засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів і послуг.

33. Укажіть, що не є елементом структурного капіталу:

- а) інноваційний капітал;
- б) процесний;
- в) людський;
- г) клієнтський.

34. Клієнтському капіталу належать:

- а) патенти, ліцензії, товарні знаки і знаки обслуговування;
- б) комерційна мережа розширення збуту товарів і послуг, договори маркетингового і технологічного співробітництва;
- в) ділові зв'язки з постачальниками, слава, популярність, репутація клієнтів;
- г) усе, що зазначено вище.

35. Організаційному капіталу належать:

- а) інформаційні ресурси і електронні мережі;
- б) організаційна структура;

- в) інтелектуальна власність (авторські права, технічне і програмне забезпечення, комп'ютерні програми, бази даних;
- г) усе, що вказано вище.

36. До нематеріальних активів належать:

- а) патенти, фірмові марки й найменування;
- б) реклама і пропаганда;
- в) витрати на розроблення програмних продуктів, авторські аванси;
- г) маркетингові дослідження, витрати на ремонт, судові витрати, витрати на підготовку кадрів.

37. Назвіть, хто з указаних осіб не є первинним суб'єктом права інтелектуальної власності:

- а) автор;
- б) винахідник;
- в) патентний повірений;
- г) виконавець роботи.

38. Визначіть, що з переліченого нижче, не є об'єктами інтелектуальної власності:

- а) право на комерційну таємницю;
- б) авторське право;
- в) промислова власність;
- г) індивідуальна власність.

39. Згідно з Конституцією України кожен має право:

- а) володіти і користуватись результатами своєї інтелектуальної діяльності;
- б) користуватись і розпоряджатись результатами своєї творчої діяльності;
- в) володіти, користуватись і розпоряджатись результатами своєї інтелектуальної діяльності;
- г) володіти, користуватись і розпоряджатись результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

40. Укажіть об'єкти авторського права:

- а) нормативно-правові акти України;
- б) збірники нормативно-правових актів України, що упорядковані за тематикою;
- в) комп'ютерні програми;
- г) промислові зразки.

41. Укажіть результати інтелектуальної діяльності, які не є об'єктами авторського права:

- а) літературні твори;
- б) переклади;
- в) грошові знаки;
- г) виконання музичного твору.

42. Укажіть результати інтелектуальної діяльності, які не є об'єктами авторського права:

- а) судові рішення;
- б) збірники творів;
- в) твори образотворчого мистецтва;
- г) усі наведені варіанти.

43. Назвіть суб'єктів авторського права:

- а) виробник фонограми;
- б) автор промислового зразка;
- в) виконавець;
- г) автор необнародованого наукового твору.

44. Визначіть час, з якого починає діяти авторське право на твір:

- а) від дня створення твору;
- б) дня смерті автора;
- в) дня опублікування твору;
- г) з 1 січня року, наступного за роком смерті автора.

45. Право автора обирати псевдонім, це:

- а) майнове право;
- б) особисте немайнове право;
- в) одне з основних прав автора;
- г) індивідуальне право автора.

46. Методами генерування ідей в процесі створення інтелектуальної власності є:

- а) метод контрольних запитань;
- б) метод фокальних об'єктів;
- в) алгоритм вирішення винахідницьких задач;
- г) усе, що зазначено вище.

47. Авторами аудіовізуального твору не можуть бути:

- а) режисер-постановник;
- б) продюсер;

- в) художник-постановник;
- г) автор сценарію.

48. Назвіть, хто з перелічених осіб є суб'єктом патентного права:

- а) автор комп'ютерної програми;
- б) автор бази даних;
- в) створювач корисної моделі;
- г) автор раціоналізаторської пропозиції.

49. Умовою патентоспроможності промислового зразка є:

- а) винахідницький рівень;
- б) промислова придатність;
- в) естетичний вигляд;
- г) унікальність.

50. Назвіть документи, які входять до складу заявки на корисну модель:

- а) заява про видачу патенту;
- б) реферат;
- в) опис;
- г) усе, що наведено вище.

51. Укажіть умови патентоспроможності раціоналізаторської пропозиції:

- а) бути новою;
- б) бути актуальною;
- в) раціоналізувати виробництво;
- г) бути раціонально обґрунтованою.

52. Визначіть умови, яким має відповідати раціоналізаторська пропозиція щодо правової охорони:

- а) стосуватися сфери діяльності приватного підприємця або господарського товариства;
- б) містити локальну новизну;
- в) бути корисною для підприємства, якому її подано;
- г) усе, що зазначено вище.

53. Назвіть, які з указаних нормативно-правових актів регламентують питання раціоналізаторської пропозиції:

- а) Цивільний кодекс України;
- б) Закон України «Про раціоналізацію та інновацію»;

- в) Постанова Кабінету Міністрів України «Про адміністративний порядок захисту прав інтелектуальної власності» ;
- г) Господарський кодекс України.

54. Методами правового регулювання інтелектуальної власності є:

- а) дозвіл і правомочність (наділення суб'єкта виключним або вільним правом на використання об'єкта інтелектуальної власності);
- б) заборонення (утримання від використання об'єкта інтелектуальної власності без згоди власника авторських прав);
- в) зобов'язування (сплата мита за підтримання чинності патентів, що реалізується у відносних і публічних правовідносинах);
- г) усе, що зазначено вище.

55. Технічні й художньо-конструкторські рішення є об'єктом:

- а) патентно-правової охорони;
- б) авторського права;
- в) суміжних прав;
- г) цивільних прав.

Змістовий модуль 2
Комерціалізація інтелектуальної власності

1. Відповідно до українського законодавства новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери, – це:

- а) інноваційний продукт;
- б) інновація;
- в) інноваційний проект;
- г) інноваційна діяльність.

2. Охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель), – це:

- а) патент;
- б) ліцензія;
- в) договір про технологічний трансфер;
- г) договір про комерціалізацію.

3. Пріоритет винаходу в Держпатенті встановлюють:

- а) за датою надходження до Патентного відомства України останнього з відсутніх документів;
- б) за датою надходження до Патентного відомства України заявки;
- в) за датою, встановленою Патентним відомством України;
- г) за датою, встановленою Патентним відомством України, але не пізніше ніж протягом 30 днів з моменту подання заявки.

4. Укажіть, в якому разі договір на видачу ліцензії та договір на реєстрацію товарного знака за кордоном вважають недійсними:

- а) договори не були зареєстровані в Держпатенті України;
- б) договори не були зареєстровані в патентному відомстві іноземної країни;
- в) у будь-якому разі договори є дійсними;
- г) договори не були нотаріально засвідчені.

5. Назвіть, що не є способом захисту права інтелектуальної власності відповідно до Цивільного кодексу України (п.2 ст.16):

- а) визнання права (тобто якогось конкретного права інтелектуальної власності; особливо актуально – відносно авторських і суміжних прав);
- б) визнання договору недійсним (наприклад, ліцензійного договору);
- в) відновлення становища, яке існувало до порушення права інтелектуальної власності; відшкодування майнових та інших збитків (наприклад, збитків, спричинених порушенням права інтелектуальної власності);
- г) отримання патенту на винахід.

6. Порушення авторського права – це:

- а) контрафакція;
- б) піратство;
- в) використання витворів науки, літератури, мистецтва, що охороняються авторським правом, без дозволу автора або правовласника або з порушенням договору про використання таких витворів;
- г) всі відповіді правильні.

7. Укажіть, в якій формі укладається договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності:

- а) усній;
- б) письмовій;
- в) нотаріально посвідченій;
- г) довільній.

8. Ліцензіар – це особа, яка:

- а) передає права;

- б) приймає права;
- в) придбала ліцензію;
- г) продала ліцензію.

9. Якщо у ліцензійному договорі не вказано виду ліцензії, то вона буде вважатися:

- а) недійсною;
- б) невиключною;
- в) одиничною;
- г) неналежно оформленою.

10. Укажіть, які з наведених договорів підлягають обов'язковій державній реєстрації:

- а) авторський договір;
- б) договір про передачу майнових прав інтелектуальної власності на винахід;
- в) видавничий договір;
- г) договір про наукову роботу.

11. Під збитками, заподіяними неналежним виконанням ліцензійного договору, розуміють:

- а) реальну шкоду;
- б) інноваційні витрати;
- в) упущену вигоду;
- г) витрати на податки.

12. Згідно з Цивільним кодексом України до договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності належать:

- а) договір комерційної концесії;
- б) ліцензійний договір;
- в) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- г) усі відповіді правильні.

13. Обов'язковою умовою договору про передання права на одержання патенту від автора промислового зразка до роботодавця є:

- а) надання авторові промислового зразка справедливої винагороди;
- б) забезпечення авторові можливості для створення інших промислових зразків;
- в) виплата авторові гонорару;
- г) усі відповіді правильні.

14. Якщо у ліцензійному договорі немає умови про територію його дії, то функціонування ліцензії:

- а) не обмежено територією;
- б) обмежено територією країн-учасниць Женевської конвенції про авторське право;
- в) обмежено територією України;
- г) немає правильної відповіді.

15. Предметом авторського договору може бути право:

- а) на використання творів, які автор має створити;
- б) обнародування незавершеного твору;
- в) публічне виконання твору;
- г) усі відповіді вірні.

16. Укажіть вид ліцензії, передбачений Цивільним кодексом України:

- а) трирічна;
- б) невиключна;
- в) повна;
- г) неповна.

17. Ліцензіат – це особа, яка:

- а) передає права;
- б) приймає права;
- в) придбала ліцензію;
- г) продала ліцензію.

18. Укажіть вид ліцензії, яка не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері:

- а) одинична;
- б) невиключна;
- в) дозвільна;
- г) загальна.

19. Назвіть строк, протягом якого охороняються немайнові права автора:

- а) протягом усього життя автора;
- б) протягом усього життя автора і 70 років після його смерті;
- в) протягом 70 років з дня правомірного опублікування;
- г) безстроково.

20. Укажіть випадки, коли твір може бути правомірно використано на безоплатній основі та без згоди автора:

- а) для цитування в навчальних і наукових виданнях;
- б) під час публічного виконання;
- в) для перекладу;
- г) з метою виготовлення та відчуження примірників твору.

21. Назвіть строк, протягом якого діє патент на винахід:

- а) 25 років;
- б) 20 років;
- в) 15 років;
- г) 10 років.

22. Укажіть строк, протягом якого діє патент на промисловий зразок:

- а) 25 років;
- б) 20 років;
- в) 15 років;
- г) 10 років.

23. Назвіть строк, протягом якого діє патент на корисну модель:

- а) 25 років;
- б) 20 років;
- в) 15 років;
- г) 10 років.

24. Укажіть строк, протягом якого діє свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію:

- а) 20 років;
- б) 15 років;
- в) 2 роки;
- г) безстроково.

25. Службовий винахід – це винахід, створений працівником:

- а) на основі договору про передачу майнових прав інтелектуальної власності на винахід;
- б) згідно з договором про створення за замовленням і використання винаходу;
- в) з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця;
- г) не має правильної відповіді.

26. Майнові права інтелектуальної власності на винахід є чинними:

- а) з моменту створення винаходу;
- б) з дати державної реєстрації;
- в) з дати, наступної за датою реєстрації;
- г) жодна з відповідей не є правильною.

27. Назвіть, до якого типу інновацій належить інновація, що є впровадженням нового або значно поліпшеного способу виробництва або доставки продукту і яка уособлює значні зміни в технології, виробничому устаткуванні й/або програмному забезпеченні:

- а) продуктова;
- б) процесова;
- в) маркетингова;
- г) організаційна.

28. Визначіть підхід до оцінювання прав на об'єкти інтелектуальної власності, оснований на припущенні, що вартість об'єкта інтелектуальної власності дорівнює вартості витрат на його створення, доведення до робочого стану і амортизацію:

- а) витратний підхід;
- б) порівняльний (ринковий) підхід;
- в) дохідний підхід;
- г) інший.

29. Визначіть підхід до оцінювання прав на об'єкти інтелектуальної власності, оснований на припущенні, що ніхто не стане вкладати свій капітал у придбання того чи іншого об'єкта інтелектуальної власності, якщо такий же дохід можна одержати будь-яким іншим способом:

- а) витратний підхід;
- б) порівняльний (ринковий) підхід;
- в) дохідний підхід;
- г) інший.

30. Назвіть мету технологічного аудиту:

а) встановлення відповідності технологічного стану підприємства певним технологічним критеріям і визначення рекомендацій щодо покращення та більш ефективного використання технологічного потенціалу підприємства;

б) оцінювання та ранжування розробок за комерційним потенціалом для організації подальшого їх впровадження з урахуванням установленого рейтингу;

- в) обидві відповіді є правильними;
- г) жодна відповідь не є правильною.

31. Охоронним документом, що закріплює права суб'єктів права на сорт рослин є:

- а) патент;
- б) ліцензія;
- в) свідоцтво;
- г) усі відповіді є правильними.

32. Укажіть, чи існують нормативні вимоги відносно терміну охорони комерційної таємниці і якщо існують, то які:

- а) існують;
- б) не існують;
- в) три роки;
- г) десять років.

33. Укажіть, що не є порушенням авторських прав:

- а) створення копії або її продаж;
- б) створення копії та її передача;
- в) перепродаж легальної копії;
- г) усі дії є порушенням авторських прав.

34. Дострокове припинення дії патенту не настає:

- а) за ініціативи особи, якій належить патент;
- б) у випадку несплати річного збору;
- в) у разі рішення суду;
- г) у разі пошкодження патенту.

35. Укажіть види ліцензій, які не передбачені Цивільним кодексом України:

- а) виключна ліцензія;
- б) невиключна;
- в) одинична;
- г) подвійна.

36. До сфери використання об'єкта права інтелектуальної власності належать:

- а) розмір винагороди за ліцензійним договором;
- б) конкретні права, що передаються за ліцензійним договором;

- в) вид ліцензії;
- г) немає правильної відповіді.

37. Укажіть вид ліцензії, яка видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта у зазначеній сфері:

- а) одинична ліцензія;
- б) невиключна;
- в) виключна;
- г) обов'язкова.

38. Предметом договору комерційної концесії може бути:

- а) торгова марка;
- б) винахід;
- в) комерційний досвід;
- г) усе, що зазначено вище.

39. Підставами для припинення дії авторського договору є:

- а) закінчення строку його дії;
- б) відмова однієї із сторін від виконання договору;
- в) рішення податкової служби про недійсність договору;
- г) немає правильної відповіді.

40. Обов'язковою умовою договору про передачу права на одержання патенту від автора промислового зразка до роботодавця є:

- а) надання авторові промислового зразка справедливої винагороди;
- б) забезпечення авторові можливості для створення інших промислових зразків;
- в) виплата авторові гонорару;
- г) усі відповіді правильні.

41. Укажіть вид ліцензії, яка видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері:

- а) одинична ліцензія;
- б) невиключна;
- в) виключна;

г) обмежуюча.

42. Твір не може бути опублікованим у такому разі:

- а) не має згоди автора на його публікацію;
- б) у ньому повідомляється про вчинення злочину;
- в) у творі пропагується вчинення хуліганських дій;
- г) немає правильної відповіді.

43. Державну реєстрацію авторського права здійснюють:

- а) в обов'язковому порядку;
- б) за бажанням автора та видавництва;
- в) за згодою автора;
- г) за бажанням автора протягом дії права на твір.

44. Визначіть поняття охорони прав інтелектуальної власності:

- а) установлення системи правових норм, що регулюють відносини з приводу створення та використання об'єктів інтелектуальної власності;
- б) сукупність заходів, спрямованих на визнання і відновлення прав інтелектуальної власності в разі їх порушення;
- в) залучення інвестицій в інноваційні проекти щодо зростання зайнятості й підвищення економічного добробуту населення тієї чи іншої країни;
- г) усе, що зазначено вище.

45. Визначіть поняття захисту прав інтелектуальної власності:

- а) вирішення глобальної проблеми, пов'язаної з економічною безпекою окремих держав;
- б) сукупність заходів, спрямованих на визнання і відновлення прав інтелектуальної власності в разі їх порушення;
- в) стимулювання і розвиток наукових досліджень, впровадження інновацій і прискорення науково-технічного прогресу;
- г) усе, що вказано вище.

46. Виберіть ознаки виняткових прав на об'єкти інтелектуальної власності:

- а) майнова ознака (мінова вартість, обороноспроможність прав);
- б) територіальна ознака (дія прав поширюється на територію держави, в якій вони виникли, якщо інше не передбачено міжнародними угодами);
- в) строкова ознака (права існують протягом певного терміну, винятком є право на фірмове найменування);

г) усе, що зазначено вище.

47. Укажіть, на які об'єкти інтелектуальної власності не можуть бути встановлені квазіабсолютні права:

- а) колективний товарний знак;
- б) назву фірми;
- в) топологію інтегральних схем;
- г) комерційну таємницю.

48. Назвіть міжнародний договір у сфері авторського права:

- а) Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків;
- б) Паризька конвенція про охорону промислової власності;
- в) договір про закони щодо товарних знаків;
- г) Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів.

49. Назвіть міжнародний договір у сфері промислової власності:

- а) Локарнська угода про заснування міжнародної класифікації промислових зразків;
- б) Всесвітня конвенція про авторське право;
- в) Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення;
- г) Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів.

50. Технологія вважається використаною в таких випадках:

- а) лише при успішному завершенні випробувань;
- б) за згодою розробника;
- в) за умови її промислової експлуатації, результатом якої є випуск продукції;
- г) за наявності позитивного рішення про приймання.

51. Укажіть, які твердження є правильними:

- а) заперечення розглядається Апеляційною радою Держпатенту України протягом двох місяців від дати його надходження;
- б) рішення Апеляційної ради не є остаточним;
- в) у разі задоволення заперечення Апеляційна рада повертає заявникові збір повністю або частково;
- г) на рішення про відмову в прийнятті заявки до розгляду заявник може подати заперечення до Апеляційної ради Держпатенту України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України: коментар / за ред. Є. О. Харитонова, О. М. Калітенко. – Харків : Одісей, 2003. – 856 с.
2. Андрощук, Г. О. Законодавство України у сфері інтелектуальної власності: стан і тенденції [Етапи становлення системи охорони інтелектуальної власності в Україні] / Г. О. Андрощук // Адвокат. – 2003. – № 2. – С. 20–22.
3. Андрощук, Г. А. Анализ Соглашения ТРИПС с применением унифицированного языка моделирования UML (опыт анализа юридических документов) [Зміст Угоди про торгові аспекти прав інтелектуальної власності. Можливість використання мови UML для моделювання законодавчих актів] / Г. А. Андрощук, В. В. Соловьев // Проблемы науки. – 2003. – № 2. – С. 26–32.
4. Филипковский, С. В. Основы охраны и коммерциализации интеллектуальной собственности для инженеров : учеб. пособие / С. В. Филипковский, Л. А. Филипковская. – Харьков : ХАИ, 2013. – 132 с.
5. Базилевич, В. Д. Інтелектуальна власність : підруч. / В. Д. Базилевич. – Київ : Знання, 2008. – 431 с.
6. Дахно, І. І. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / І. І. Дахно, В. М. Алієва-Барановська; за ред. І. І. Дахна. – Київ : Центр учбової літератури, 2015. – 560 с.
7. Андреев, Г. И. Практикум по оценке интеллектуальной собственности : учеб. пособие / Г. И. Андреев, В. В. Витчинка, С. А. Смирнова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 176 с.
8. Шипова, Е. В. Оценка интеллектуальной собственности / Е. В. Шипова. – Иркутск : Изд-во БГУЭП, 2003. – 122 с.
9. Захист прав інтелектуальної власності в контексті вступу до СОТ : навч. посіб. / за ред. В. Т. Пятницького. – Київ : UEPLAST: K.I.C: УАЗТ, 2004. – 736 с.

Додаткова

10. Охорона інтелектуальної власності в Україні / С. О. Довгий, В. О. Жаров, В. О. Зайчук та ін. – Київ : Форум, 2002. – 319 с.
11. Інноваційна політика : підруч. / Л. І. Федулова, А. А. Мазаракі, Г. О. Андрощук. – Київ : КНТЕУ, 2012. – 604 с.
12. Право інтелектуальної власності : підруч. / за ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – Київ : Ін Юре, 2004. – 640 с.

13. Москалюк, Н. Б. Право інтелектуальної власності. Практикум : навч. посіб. / Н. Б. Москалюк, Л. В. Кузьмич. – Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017 – 136 с.

14. Бовин, А. А. Интеллектуальная собственность: экономический аспект : учеб. пособие / А. А. Бовин, Л. Е. Чередникова. – Москва: ИНФРА-М; Новосибирск: НГАЭиУ, 2001. – 216 с.

Електронні ресурси

15. Мікульонок, І. О. Інтелектуальна власність : навч. посіб. / І. О. Мікульонок. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Київ : НУТУ «КПІ», 2012. – 238 с. – Режим доступу: <http://cpsm.kpi.ua/Doc/IP%20-%202012-300.pdf>.

16. Сервер Верховної ради України. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.

17. Нормативні акти України. – Режим доступу: www.nau.kiev.ua.

18. Право. Україна. – Режим доступу: www.legal.com.ua.

19. Законопроекти України. – Режим доступу: <http://zakon.gov.ua>.

20. Законодавство України. – Режим доступу: <http://nedvigimost.com.ua>.

21. Інститут проблем законодавства ім. Ярослава Мудрого. – Режим доступу: <http://www.legality.kiev.ua>.

22. Інтелектуальна власність. Ресурс з питань авторського права та промислової власності. – Режим доступу: <http://www.intelvlas.com.ua>.

23. Коментарі до кодексу «Цивільний кодекс України (ЦКУ)», 2017. – Режим доступу: https://urist-ua.net/кодекси/цивільний_кодекс_України/.

24. Борзенко, В. І. Проблеми комерціалізації інтелектуальної власності в Україні / В. І. Борзенко, О. Р. Мірошніченко // Вісн. Нац. техн. ун-ту «ХПІ». Сер. «Технічний прогрес та ефективність виробництва». – 2014. – № 32. – С. 128-132. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vsrptp_2014_32_25.

25. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар, 2015. – Режим доступу: <http://terhromady.info/tsyvilnyi-kodeks-ukrainy-naukovo-praktychnyi-komentar/>.

26. Державна служба інтелектуальної власності України. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua>.

27. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент). – Режим доступу: <http://www.uipv.org>.

28. Український інститут науково-технічної експертизи та інформації. – Режим доступу: <http://www.uitei.kiev.ua>.

29. Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO). – Режим доступу: <http://www.wipo.int>.

30. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності». – Режим доступу: <http://iii.ua>.

ЗМІСТ

Вступ	3
1. Тематичний план навчальної дисципліни	4
2. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами.....	6
3. Індивідуальне завдання	10
3.1. Розрахункова робота «Визначення вартості об'єктів інтелектуальної власності»	10
3.2. Дослідницька робота у вигляді реферату	24
4. Самостійна робота студентів.....	26
5. Термінологічний словник	28
6. Контрольні запитання і тести для самоконтролю.....	32
6.1. Перелік запитань для самоконтролю	32
6.2. Тести для перевірки знань	34
Бібліографічний список	53

Навчальне видання

Філіпковська Лариса Олексіївна

**ОСНОВИ ОХОРОНИ І КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Редактор В. М. Коваль

Зв. план, 2018

Підписано до друку 11.05.2018

Формат 60×84 1/16. Папір офс. № 2. Офс. друк

Ум. друк. арк. 3,1. Обл.-вид. арк. 3,38. Наклад 50 пр.

Замовлення 156. Ціна вільна

Видавець і виготовлювач
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17
<http://www.khai.edu>
Видавничий центр «ХАІ»
61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17
izdat@khai.edu

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції сер. ДК № 391 від 30.03.2001